

טראמפ מזעזע את מסגרת המשפט הבינלאומי, וזה כנראה לא רע לישראל

03.02.2026 | ד"ר רפאל ביטון | written by

עיקרי הדברים

- מדיניות טראמפ מסמנת מעבר מהתעלמות מהמשפט הבינלאומי לניסיון פעיל לצמצום עקרונותיו ומוסדותיו.
- טראמפ מצדיק שימוש בכוח, סיפוח ושלילת חסינות מנהיגים על בסיס שיקולים מעשיים ומוסריים [?] ולא משפטיים.
- מוסדות הליבה של הסדר הקיים, ובראשם בתי הדין הבינלאומיים והא"ס, נתפסים בעיניו כבלתי לגיטימיים ומוטים.
- החלשת המסגרת הנוכחית עשויה לצמצם את לוחמת המשפט המופנית נגד ישראל ולשחרר את ידיה להגנה עצמית.
- לישראל יש אינטרס להצטרף למהלך: לפרוש ממוסדות מוטים ולקדם סדר בינלאומי חלופי, מצומצם וצודק יותר.

מבוא

בנייר העמדה הזה אני מבקש למקד את תשומת הלב בתופעה רבת משמעות במדיניותו של הנשיא טראמפ: יחסו אל המשפט הבינלאומי. אני מבקש לזהות נקודת מפנה במדיניות הזו. מה שהחל כמעין התעלמות מהסדר המשפטי הבינלאומי, עובר לניסיון מעשי לצמצם אותו ואף להחליף את ליבתו. אני מבקש להציג גם את השפעתה האפשרית של המדיניות הזו על האינטרס המדיני-ביטחוני של ישראל אל מול התופעה של לוחמת המשפט המופנית כלפיה. על פני הדברים, נראה שמדובר בתופעה שיש לה פוטנציאל השפעה חיובי על ריסון לוחמת המשפט וההטיה שממנה סובלת ישראל במסגרת הסדר המשפטי הבינלאומי הקיים.

שלב חדש ומשמעותי

נראה שבתקופת כהונתו הראשונה הפגין הנשיא טראמפ התעלמות עקרונית מן המסגרת המשפטית הבינלאומית הרווחת. הצהרותיו החשובות נעדרו אפילו יומרה להתבסס על הצדקות משפטיות בינלאומיות. גם במהלכו המדיניים הדרמטיים התמקד טראמפ בהצדקות על בסיס הגינות ושיקולים מעשיים, יותר מאשר על הצדקה משפטית בינלאומית טיפוסית. אפשר שבזה, באיזו הבנה אינטואיטיבית, הנשיא טראמפ מצביע על פער מוזר בין מה שהגיוני וצודק ובין מה שהמשפט הבינלאומי מלמד עליו על פי התפיסה ה"רווחת". כך עשה, לדוגמה, בהכירו בשליטה

הישראלית ברמת הגולן. בהכרה זו התבסס הנשיא טראמפ על הנמקה מעשית-מוסרית שלפיה שטח שמשמש, או עלול לשמש, על ידי מדינה וארגונים תוקפניים לתקיפת ישראל, מוצדק שישראל תחזיק בו כריבון ובהכרה בינלאומית.[1]

אפשר שהנשיא טראמפ עובר כעת לשלב חדש ומשמעותי בהרבה ביחס למסגרת המשפט הבינלאומי ה"ישנה". כלומר, זו שעוצבה בעיקר מסוף המאה ה-19 ועד לאמצע המאה ה-20. התקיפה האמריקאית באיראן, במהלך המבצע הישראלי "עם כלביא", משקפת העדפה מובהקת של טראמפ של מכות מנע שנועדו לסיכול יכולות מיריב פוטנציאלי ("דוקטרינת בוש"), להבדיל מהגישה הרווחת שלפיה מכות מנע מותרות במשפט הבינלאומי רק לסיכול מתקפות מיידיות.[2]

חטיפתו ומעצרו של מאדורו, מנהיג ונצואלה, משקפת התעלמות מוחלטת מחסינותם של מנהיגים (אם כי היא עקבית עם עמדתה של ארה"ב שמדורו אינו באמת מנהיג חוקי של ונצואלה).[3] הפעלת הכוח המשמעותית מול ונצואלה, לרבות מצור ימי, מבקשת לחרוג מן הכללים בדיני המלחמה שהגבילו את השימוש בכוח רק לתגובה למתקפה חמושה. בניגוד לגישה המשפטית הבינלאומית הרווחת, הנשיא טראמפ מצדיק מצידו את השימוש בכוח כתגובה להפצה קטלנית של סמים ופשע.[4]

התביעה לקבלת שטחה העצום של גרינלנד מדנמרק משקפת הקצנה נוספת ביחס למסגרת המשפט הבינלאומי הקיימת. בתחילת העמדתה של התביעה לגרינלנד לא שלל הנשיא טראמפ שימוש בכוח, תוך התעלמות מן הכללים הרווחים במשפט הבינלאומי שלפיהם מלחמה אינה אמצעי לקידום מדיניות חוץ, וכן שתפיסת שטח בכוח אינה חוקית.[5] בשני המקרים, הן של ונצואלה והן של גרינלנד, ההנמקות החוזרות של טראמפ, למעשה, הן לא-משפטיות בעליל. ניכר שהנשיא טראמפ מסתפק בהצגת ההצדקה המעשית (שלפיה גרינלנד חיונית לביטחון הלאומי האמריקאי אל מול התבססות סינית-רוסית באזור) והמוסרית (שלפיה אין כל הצדקה לריבונות הדנית על השטח).

זעזוע של מוסדות המשפט הבינלאומי

אלא שהנשיא טראמפ אינו מזעזע רק את המסגרת הנורמטיבית הבינלאומית; הוא מזעזע גם את המוסדות המרכזיים של מסגרת זו. על התובע ועל שופטי ה-ICC, בית הדין הבינלאומי הפלילי, הטיל טראמפ סנקציות אישיות וקשות.[6] הנשיא התעלם מאצטלת הטריבוניל הבינלאומי מתוך ראייתו כגוף לא-לגיטימי בכלל, ובפרט בשל פעולותיו בפועל נגד מנהיגים ישראליים, ובכוח נגד אמריקאים.

הנשיא טראמפ מאיץ את התהליכים נגד מוסדות הבסיס של המסגרת המשפטית הבינלאומית. כך ניתן להבין את היציאה המשמעותית של ארה"ב לאחרונה משורה של ארגונים בינלאומיים.[7] בשלב ראשון ההחלטה היא לפרישה מ-66 ארגונים ואמנות, אבל היא כוללת החלטה לבחון מחדש את החברות בכל הארגונים הבינלאומיים. ויותר מכול, נראה שהנשיא טראמפ אף חותר

לשינוי במעמד הגוף החשוב מכול להפעלת המסגרת המשפטית הבינלאומית [7] האו"ם ומוסדותיו. הקמת מועצת השלום של הנשיא טראמפ מיועדת כביכול לניהול הסדר השלום והשיקום של רצועת עזה, אבל מתרבים הסימנים שמדובר ביוזמה עם פוטנציאל רחב בהרבה בזמן ובמרחב; אולי אפילו יש בה ניצנים של החלפה מלאה או חלקית של האו"ם כולו. [8]

השלכות דרמטיות

השלכות הגישה ההולכת ומתחזקת של הנשיא טראמפ [7] דרמטיות. עקרונות היסוד של המשפט הבינלאומי ומוסדות הבסיס שלו נתפסים בעיני רבים כחלק מהסדר העולמי ביחסים הבינלאומיים וכערובה ליציבותו. אלא שספק אם יש להצטער על החלשתה של המערכת המשפטית הבינלאומית הנוכחית. המסגרת הזו הוכחה כמסגרת מוטה, וכגן עדן ללוחמת משפט של עולם הפוך: עולם של רעים כנגד טובים, של תומכי טרור נגד דמוקרטים מתגוננים, של תוקפנים המבכים את הפגיעה ב"זכויותיהם" ומנסים לצמצם את זכות ההגנה העצמית של הקורבן.

יש לכן במדיניות הזו פוטנציאל חיובי מבחינתה של ישראל, שהיא קורבן ראשי של המסגרת הנוכחית המוטה. מול ישראל נעשה שימוש הן במוסדות הבסיס (כמו בתי הדין הבינלאומיים) והן בנורמות הבינלאומיות (כמו פרשנות מעוותת ושקרית של האיסור על רצח עם). רוב העקרונות של דיני המלחמה, לדוגמה, מקבלים בהקשרים הישראליים פרשנות המבקשת לצמצם בעקביות את יכולת הניצחון הישראלית. עד שלא הצטרף המערב להיות קורבן של טרור אסלאמי, פרשנות סבירה של היכולת הישראלית להתגונן נדחתה שוב ושוב. לכן, אם יוחלשו המוסדות והנורמות האלו ממש, יש בזה דווקא פוטנציאל חיובי למיגור לוחמת המשפט המסוכנת והלא-מוצדקת נגד ישראל.

ומה על החשש שישראל תפעל בעולם שבו בהיעדר נורמות הבסיס של המשפט הבינלאומי תותר נגדה התוקפנות? נראה שאין בזה חשש ממשי. ממילא, אויביה של ישראל אינם מונעים ואינם מושפעים משאלת החוקיות של תקיפת ישראל ואזרחיה. מה עוד שבמסגרת המבנה הבינלאומי הקיים, ובמרכזו האו"ם ומוסדותיו, הם יכולים לסמוך במידה רבה על ההטיה האנטי-ישראלית כמעטה מגן אפקטיבי.

סיכום

אז מה כדאי לה לישראל לעשות אל מול המגמה המתחזקת הזו?

ראשית, יש לזהות את הפוטנציאל החיובי שטמון במגמה הזו, להדיפת לוחמת המשפט נגד ישראל ולצמצום השימוש המוטה בארגונים הבינלאומיים לדה-לגיטימציה של ישראל ושל מימוש זכות ההגנה העצמית שלה.

שנית, יש לנסות להצטרף למהלך. הן מטעמי סולידריות עם ארה"ב והן מטעמים של צדק ושל

יעילות, ראוי שישראל תפרוש גם היא מארגונים בינלאומיים מוטים ובלתי מועילים. העמקת התהליך הזה צריכה להפוך ליעד של הפעילות המדינית ישראלית. בכל אינטראקציה עם שותפות בינלאומיות, ישראל צריכה להעמיד דרישה להצטרפות השותפים החדשים להחלשת הסדר הישן ולגיבוש סדר חזק מוטה פחות, ובעיקר צודק יותר.

Proclamation on Recognizing the Golan Heights as Part of the State of Israel [1]
(March 25, 2019)
(<https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/proclamation-recognizing-golan-heights-part-state-israel>)

Diehl, P.F., Kulkarni, S. and Irish, A., 2011. The Bush Doctrine and the Use of [2]
Force: Reflections on Rule Construction and Application. *Loy. U. Chi. Int'l L. Rev.*, 9, p.71

[3] לביקורת המשקפת עמדה משפטית בינלאומית "רווחת" מול העמדה האמריקאית, ראו
Adrian Agnienjo, Which Immunity for Nicolás Maduro? Personal immunity, Inviolability, and the Implausible Exceptions the US Might Claim, *EJIL: Talk!*
((22.01.2026

Geraldine McKelvie, Is there any legal justification for the US attack on [4]
?Venezuela

International law experts expect Washington to claim self-defence and face little
serious pushback, *The Guardian* (03.02.2026)
(<https://www.theguardian.com/world/2026/jan/03/is-there-any-legal-justification-for-the-us-attack-on-venezuela-trump-maduro>)

Sophie Tanno and Samantha Waldenberg, US will take Greenland the 'hard [5]
way' if it can't do it the 'easy way,' Trump says, *CNN* (10.01.2026)
(<https://edition.cnn.com/2026/01/10/politics/us-will-take-greenland-the-hard-way-if-it-cant-do-it-the-easy-way-trump-says>)

AP and TOI STAFF, Trump's sanctions on ICC prosecutor said to have halted [6]
tribunal's work, *The Times of Israel* (15.05.2025)
(<https://www.timesofisrael.com/trumps-sanctions-on-icc-prosecutor-said-to-have-halted-tribunals-work>)

The White House: Withdrawing the United States from International [7]
Organizations, Conventions, and Treaties that Are Contrary to the Interests of the

United States (07.01.2026)
(<https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2026/01/withdrawing-the-united-states-from-international-organizations-conventions-and-treaties-that-are-contrary-to-the-interests-of-the-united-states>)

Steve Holland, Trump launches Board of Peace that some fear rivals UN, [8]
Reuters (23.01.2026)
(<https://www.reuters.com/world/europe/trump-launch-board-peace-that-some-fear-rivals-un-2026-01-22>)

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.